

абсолютної до конституційної монархії, яка базується на принципі розподілу влади.

Література:

1. Александров О. Судова реформа 1864 року в оцінці Олександра Кониського / О. Александров // Юридична Україна. – 2011. – № 1. – С. 4-8.
2. Колмаков Н. М. Старый суд. Очерки и воспоминания / Н. М. Колмаков // Русская старина. – № 12. – 1886.
3. Российское законодательство X-XX веков. – Т. 8 : Судебная реформа. – М. : Юридическая литература, 1991. – 496 с.
4. Субтельний О. Р. Україна : історія. – К., 1993 – 357 с.
5. Сухонос В. В. Прокуратура у державному механізмі Російської імперії після судової реформи 1864 р. : монографія / В. В. Сухонос. – Суми : Університетська книга, 2012. – 104 с.
6. Терлюк І. Я. Історія українського права від найдавніших часів до XVIII століття. Навчальний посібник з історії держави і права України. – Львів, 2003. – 156 с. – Бібліогр. : С. – 151-153.

Олефіренко А. О.

(наук. кер. – доц. Лобач К. В.)

студент III курсу історичного факультету

*Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка*

**НОРМИ ЛИТОВСЬКОГО СТАТУТУ В АКТОВИХ
КНИГАХ ПОЛТАВСЬКОГО ГОРОДОВОГО УРЯДУ**

Дослідження будь-якого аспекту соціальної історії неможливе без вивчення регіональних джерел. Серед досліджень, які здійснюються на сучасному етапі розвитку української історико-правової науки, важливе місце займає вивчення систематизованого законодавства на прикладах загальноприйнятих джерел. Та вони не дають повноти інформації про реальне життя суспільства і дії законодавства на нього. Саме тому, для дослідження дієвості литовського права на території Гетьманщини у XVII ст., нами було обрано Актові книги Полтавського городского уряду.

Судова система Гетьманщини XVII ст. складалась з різнорівневих судів. В цей час відбулася реформація судової системи. Зокрема, виникають козацькі суди: полкові, сотенні, виокремлюються гродські, земські, підкоморські. Додає інтересу те, що документація ще не набула чітких канцелярських форм, тому записи відрізняються автентичністю. Про це пише наш земляк, видатний історик Орест Левицький у своїй праці «Очерки народной жизни в Малоросии во второй половине XVII ст.» де зазначає: «Едва ли найдутся другие судебные акты, такь ярко и полно отражающие в себе жизнь народную» [5].

Часовими межами дослідження є епоха домодерної Гетьманщини, яка майже збігається з періодом Руїни в Україні, а саме, 1657 – 1687 рр. В даний період основним джерелом права на Полтавщині, як і на всій Лівобережній Україні був Литовський Статут, редакції 1588 року, який вирізнявся з-поміж інших джерел права [1].

Норми статуту знайшли відображення в Актових книгах – збірниках документів, що склалися у результаті діяльності різних судів (городських, земських, підкоморських) у Великому князівстві Литовському, згодом у Речі Посполитій, у т. ч. на українських землях. Ці суди утвердилися в результаті судової реформи 1564 – 1566 рр. Також Актові книги мали церковні суди [7]. Відносно Актових книг Полтавського городского уряду слід зазначити, що вони відповідають усім стандартам литовського законодавства.

Зауважимо, що за Литовським статутом (р. XIV, арт. 12) уряди зобов'язані були вести окремі актові книги, що називалися «Чорними», до яких записувалися «справи злодейские», тобто справи про крадіжку. Де-факто, у Малоросійських судах таких особливих книг ніколи не велось, справи про крадіжку, як і інші, записувалися в одні книги.

«Книги Мескіє Польшавськіє» починають вести «от року 1664 в місяці септєверію (вересень) від 26 дня». Оригінал книг знаходиться в Музеї українських древностей В. В. Тарновского (нині – Чернігівський історичний музей). Вони були перевидані російським істориком В. Л. Модзалевським у Чернігові, 1912 року. Його редакція складається з трьох томів. Усього в трьох книгах міститься 513 справ, в яких норми Литовського статуту зустрічаються 70 разів, принаймні, посилення на нього. Наприклад, у справі № 9 зазначено: «..Теды-емо ведле добровольного признания Васильева, а видячи пред тим и уваживши на лета его молоде, наказуем декретом ведле розделу четвертогонадцат, з арт. 11..» [2]. Відкриваючи зазначений у справі одинадцятий артикуль, чотирнадцятого розділу ми бачимо, що це артикуль, який врегульовує правопорушення неповнолітніх, що і відображається у даній справі [6]. З протоколів ми довідуємось про досить характерну особливість полтавського судочинства. При розгляді нетипових справ уряд засідав в складі «товариської ради», за участі якої виносився декрет – вирок суду.

Загалом, більшість доступних нам справ, стосувалися питань врегульованих чотирнадцятим розділ «О злодействе всякого стану», та одинадцятим «О квалтехъ, о боехъ, о головщызнахъ шляхетськихъ» [6].

В основному до урядовців надходили позови про крадіжку худоби, сіна, особистих речей, дебоші, різноманітні бійки та наклепи. Тобто усі злочини умовно можна поділити на злодіяння проти особи та проти майна. Злочини проти держави, зустрічаються надзвичайно рідко і становлять приблизно 5% від загальної кількості.

Вироки зумовлювалися характером, сферою, мірою тяжкості правопорушень. Це могла бути як матеріальна компенсація, так і смертна кара.

Матеріали VIII Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції

Так 30 вересня 1668 року судили Хвеська Киктя, який, будучи п'яним, у сварці вбив Семена Крилівця. Суд присудив Хвеська «карності смертельній, четвертуванням». 18 листопада 1667 року суд розглядав справу Сави Пащенко, який в нетверезому стані вирішив переспати з дружиною товарища, Вівдею Петренко. На суді, Пащенко спочатку відмовлявся, але потім був вимушений зізнатися. За намір згвалтувати жінку й за збезчещення гідності свого товарища, Декретом було проголошено, що Пащенко «має бит каран горлом», тобто страчений. У протоколі зазначено, що вирок приведений в дію. Потрібно сказати, що справа не описана точно, адже спочатку мова йде про зраду, але врешті-решт Пащенко судили за гвалт.

Як видно, в ті часи Коронне законодавство було доволі суворим, однак це не зменшувало кількості злочинів.

Ми розглянули Актіві книги Полтавського городского уряду, в контексті відзеркалення ними Литовського статуту. Дослідивши книги, ми бачимо, що вони є справді надзвичайно важливим джерелом з дослідження судової практики на Полтавщині.

Література:

1. histpol.narod.ru – Полтава. Історичний нарис. – Електронний ресурс. Режим доступу : URL : http://histpol.narod.ru/books/poltava_hist_essay/003.htm
2. Актіві книги Полтавского городского уряда XVII века. Справи поточныя 1664-1671 годов / Под ред. Модзалевского В. Л. – Чернигов: ПУАК, 1912. – Вып. 1. (справи, 9, 79, 80, 112)
3. Актіві книги Полтавского городского уряда XVII века. Справи вычистыя 1664-1671 годов / Под ред. Модзалевского В. Л. – Чернигов: ПУАК, 1912. – Вып. 2.
4. Актіві книги Полтавского городского уряда XVII века. Справи вычистыя 1672-1690 годов / Под ред. Модзалевского В. Л. – Чернигов: ПУАК, 1914. – Вып. 3.
5. Левицький О.И. «Очерки народной жизни въ Малоросии во второй половине XVII ст.» – Київ, 1902. – 158 с.
6. Статут Великого князівства Литовського 1588 року – розділ 14, артикул 11 Електронний ресурс. – Режим доступу: URL : <http://starbel.narod.ru/statut1588.htm>
7. Юридична енциклопедія – під ред. Шемшученко Ю. С. – Київ, 1998. – 668 с.

Павлюк А. П.

(наук. кер. – проф. Стрілець В. В.)

студент I курсу Полтавського юридичного інституту НЮУ імені Ярослава Мудрого

ПОМИЛКИ В ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

На сучасному етапі державотворення України постає багато питань щодо доцільності та правильності прийнятих рішень керівною верхівкою країни. Задати прогресивний напрямок розвитку зможуть лише обдумані